

ODGOJ ZA KATOLIČKU EKOPEDAGOGIJU S POSEBNIM NAGLASKOM NA VJERSKI ODGOJ SREDNJOŠKOLACA U OBRAZOVNOM SUSTAVU REPUBLIKE HRVATSKE

Mihael Prović

Sveučilište u Splitu
Katolički bogoslovni fakultet
mihael.provic@gmail.com

UDK: 27-1:574
27-752:502]373.5
Pregledni znanstveni rad
Rad zaprimljen 4/2019.

Sažetak

Konstantnim razvojem suvremenoga društva čovjek se sve više brine oko napretka i usavršavanja raznih tehničkih, tehnoloških i drugih disciplina, pritom ne mareći što iscrpljuje prirodne resurse, uništava prirodu i zagađuje okoliš. Katolička Crkva svojom ekopedagogijom već desetljećima, na razne načine, pokušava razvijati ekološku svijest svih svojih vjernika, posebno srednjoškolaca, kako bismo vjerskim odgojem i obrazovanjem postali svjesni opasnosti koja bi nas jednog dana mogla zadesiti zbog neodgovornog ponašanja prema prirodi, koja je osnovno i jedino stanište ljudskog roda. Autor u radu prikazuje mogućnosti ekološkog osuješćivanja srednjoškolaca preko teološkoga i pedagoškog vida vjeronaučne nastave. Referirajući se na društveno-humanistički pristup odgoja i obrazovanja, prema dokumentu Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje, autor proučava sadržaj katoličkog vjerskog odgoja u dokumentu Plan i program katoličkog vjeronauka za četverogodišnje srednje škole, te razmatra mogućnosti i utjecaj vjeronaučne nastave pri razvijanju senzibilnosti srednjoškolaca za ekološke teme i odgovoran odnos prema očuvanju prirode, njezinih resursa i čistoće okoliša. Autor predlaže nove pedagoške principe u tumačenju uloge katoličke ekopedagogije i izbora njezinih sadržaja, ciljeva i metoda odgoja u vjeronaučnoj nastavi.

Ključne riječi: hrvatski srednjoškolski odgojno-obrazovni sustav, vjeronauk, ekologija, ekoteologija, (katolička) ekopedagogija

UVOD

U doslovnom prijevodu riječ *ekologija* sastoji se od dviju grčkih riječi: 1. οἶκος - *oikos* = dom, prebivalište, mjesto za život i 2. λογία - *logos* = nauka, znanje.¹ Prema *Rječniku hrvatskog jezika* to je znanost o uzajamnom djelovanju između živih bića te njihove žive i nežive okoline. Proučavajući dvosmjerni interaktivni odnos između živih bića te žive i nežive okoline, ekologija pokušava objasniti recipročan utjecaj živih bića na živu/neživu okolinu te utjecaj te iste okoline na živa bića brinući se o očuvanju mjesta za život.²

Charles Darwin (Shrewsbury, 12. veljače 1809. – Down, Kent, 19. travnja 1882.), engleski prirodoslovac, koji je studirao medicinu i teologiju, osnivač je prve znanstvene teorije o evoluciji živih bića, tzv. darvinizma. Od 1831. do 1836. putuje brodom *Beagle* uz obalu Južne Amerike i na neke otoke u Tihom oceanu te proučava geološke formacije, floru i faunu. Svojim istraživanjem dolazi do zaključka o promjenljivosti vrsta i postupnom razvoju organizama tijekom geološke prošlosti zemlje. Kao znanstvenik objavio je niz radova i postao član *Royal Society*. Glavno djelo svojega znanstvenog rada pripremao je 22 godine i objavio ga 1859. godine pod naslovom *On the Origin of Species by Means of Natural Selection* (O podrijetlu vrsta posredstvom prirodne selekcije). Tom je knjigom izazvao revoluciju u biologiji i potaknuo druge znanstvenike na znanstveni pristup onom što će s vremenom postati ekologija.³

Nakon objavljivanja Darwinove knjige Ernst Haeckel, (Potsdam, 16. veljače 1834. – Jena, 9. kolovoza 1919.) njemački zoolog i filozof-prirodoslovac, kao profesor zoologije na Sveučilištu u Jeni bio je istaknuti sljedbenik Darwina, bavio se istraživanjem cjelovitih odnosa organizama prema organskoj i anorganskoj okolini te je naučavao o složenim međuodnosima koji su uvjet borbe za opstanak. Godine 1886. u svom djelu *Generelle Morphologie der Organismen* (Opća morfologija organizama) počinje se koristiti pojmom ekologija i definira ga.⁴

¹ Usp. Živan Bezić, Kršćanin i ekologija, *Crkva u svijetu*, 25 (1990.) 1, 47-48.

² Usp. Ekologija, u: Jure Šonje (ur.), *Rječnik hrvatskog jezika*, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, Školska knjiga, Zagreb, 2000., 235; usp. Ekologija, u: Josip Šentija (ur.), *Veliki školski leksikon*, Školska knjiga, Zagreb, 2003., 242; <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=17328> (pristupljeno 2. veljače 2018.)

³ Usp. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=13957> (pristupljeno 2. veljače 2018.)

⁴ Usp. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=24049> (pristupljeno 22. veljače 2018.)

Uz Ernsta Haeckela svoj doprinos razvoju ekologije kao znanosti na početku 20. stoljeća dala je i američka znanstvenica, biologinja mora Rachel Carson (Springdale, Pennsylvania, 27. svibnja 1907. – Silver Spring, Maryland, 14. travnja 1964.), koja je godine 1962. napisala knjigu *The Silent Spring* (Tiho proljeće), u kojoj kritizira kemijsku industriju i upotrebu pesticida DDT-a (dihlor-difenil-trihloretan), koji je utjecao na brojne mutacije u biljnom i životinjskom svijetu. Smatra se jednom od začetnica pokreta za očuvanje okoliša te začetnicom stvaranja posebne agencije za zaštitu okoliša u SAD-u. Utjecala je i na sazivanje Prve Svjetske konferencije UN-a o zaštiti okoliša 1972. godine u Stockholmu.⁵

Ekologija postaje interdisciplinarna i multidisciplinarna znanost na početku 20. stoljeća. Pristupa joj se s prirodoslovno-znanstvenog, ekonomskog, medicinskog, antropološkog, sociološkog, kulturnog, pravnog, političkog, religioznog i moralnog vidika.⁶ Budući da suvremena istraživanja pokazuju kako se iz dana u dan sve više onečišćuju tlo, voda i zrak⁷ te kako na njihovo onečišćenje utječu izgaranje fosilnog goriva, termoelektre, nuklearne elektrane, radioaktivni otpad, odlaganje teških metala, upotreba pesticida, itd., ona postaje sve više predmetom istraživanja drugih znanstvenih područja, poput društvenih i humanističkih znanosti. Ciljevi tih istraživanja su: 1. utjecati na osvješćivanje problema čovjekovog utjecaja na zagađenost okoliša; 2. utjecati na odgoj i obrazovanje svakog pojedinca kako bi postao zrela i odgovorna osoba koja se brine o očuvanu prirode i okoliša te o njihovom što manjem uništenju i zagađenju. Jedino čovjek, kao razumno biće, može i mora upravljati svim što je Stvoritelj stvorio. Jedino je čovjek od Stvoritelja pozvan odgovorno se koristiti prirodnim resursima te se brinuti o očuvanju žive/nežive prirode i okoliša u kojem izgrađujemo svoj dom i ovozemaljsko mjesto za život (usp. Post 1,1 -2,25).

S obzirom na utjecaj vjerskog odgoja i obrazovanja na očuvanje prirode, možemo reći kako teologija i pedagogija imaju potrebu biti dijelom modernoga ekološkog pokreta, kako bismo svi zajedno interdisciplinarno i multidisciplinarno pridonijeli teoretski i praktično očuvanju života na zemlji.

⁵ Usp. Rachel Carson, *The Silent Spring*, Houghton Mifflin, Boston - United States, 1962.; <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=10898> (pristupljeno 22. veljače 2018.).

⁶ Usp. Živan Bezić, *Kršćanin i ekologija*, 47.

⁷ Usp. Suzana Vuletić - Luka Tomašević, Bio-etički i eko-teološki poticaji za zaštitu okoliša i života, *Diacovensta*, 22 (2014.) 3, 295-296.

1. ODGOJ ZA EKOLOGIJU: TEOLOŠKO-PEDAGOŠKI VIDOVI

Ekologiju, s obzirom pa područja ili objekt znanstvenog istraživanja, možemo podijeliti na: *ekologiju bilja*, *ekologiju životinja* i *ekologiju čovjeka* (tzv. humana ekologija ili ekologija ljudske naravi). *Ekologiju bilja*, kao grana botanike, proučava odnose biljnog svijeta prema okolišu, tj. proučava ekologiju pojedine biljne vrste i ekologiju biljnih zajednica. *Ekologija životinja* proučava odnose životinja prema živoj i neživoj prirodi te mogućnosti njihovog (ne)opstanka na nekom određenom staništu s obzirom na promjene kemijskih, fizičkih i bioloških čimbenika koji uzrokuju poremećaje ravnoteže u njihovoj zajednici. Ona proučava i prilagođavanje životinjskih vrsta novim životnim uvjetima te istražuje značenje tih promjena na proces evolucije životinjskih vrsta. *Ekologija čovjeka* (tzv. humana ekologija ili ekologija ljudske naravi) bavi se recipročnim odnosom čovjeka i njegova okoliša. Čovjek tehnološkim razvojem i demografskom ekspanzijom postaje glavni zagađivač prirode te kao takav sve više ugrožava biljni, životinjski i ljudski život. Prirodni izvori neracionalno se troše, zagađuju, ne obnavljaju potpunim iskorištavanjem, tj. uništenjem. Biosfera se zagađuje otpadnim tvarima i sve je manje obradivog, korisnog, čistog i zdravog, tj. nezagađenog zemljišta. Ekologija ima interdisciplinarni karakter te je sve više usko povezana i s drugim prirodnim, društvenim i humanističkim znanostima. Tako uz *biološku ekologiju* možemo spomenuti *socijalnu ekologiju* (koja se kao grana sociologije bavi utjecajem okoline na ljudsko društvo) ili *ekološku ekonomiju* (koja se kao grana ekonomije bavi proučavanjem međuodnosom gospodarstva i okoline).⁸

Svojim interdisciplinarnim i multidisciplinarnim karakterom ekologija postaje objekt istraživanja i u teologiji (tzv. *ekoteologija*) kao i u pedagogiji (tzv. *ekopedagogija*). *Ekoteologija* pokušava pronaći odgovore i rješenja, u svjetlu Svetog pisma i tradicije, kako bi se sačuvali priroda i okoliš na lokalnoj i globalnoj razini, a *ekopedagogija* pokušava pronaći odgojne sadržaje, ciljeve i metode rada unutar odgojno-obrazovnog sustava, kako bi nove generacije imale odgovoran odnos prema prirodi i okolišu.

⁸ Usp. <http://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=17328> (pristupljeno 22. veljače 2018.).

1.1. Teološki vid – ekoteologija

Ekoteologija proučava uzajamno djelovanje između živih bića i njihove žive i nežive okoline te tumači, u svjetlu Svetog pisma i tradicije, smisao njihova međuodnosa.

1.1.1. Ekologija i Sveto pismo

Sveto pismo u *Knjizi Postanka* uči kako je stvoreni svijet darovan i povjeren čovjeku kako bi ga obrađivao i čuvao, a ne zagađivao, pljačkao i razarao. Stvoritelj je čovjeku povjerio brigu za sve stvoreno i dao mu je vlast upravljanja kako bi preuzeo odgovornost za sve što mu je na ovom svijetu darovano (usp. Post 1,1 -2,25).

Suvremeni čovjek tehnološkim razvojem i demografskom ekspanzijom postaje prvi put u povijesti čovječanstva sposoban razoriti samog sebe i svoj životni okoliš. Iako postajemo sve više svjesni moguće katastrofe samouništenja, i dalje se nastavlja razaranje, pljačkanje i zagađivanje okoliša. Proizvodnja smrtonosnih oružja, koja se smatra napretkom, počela se promatrati i kao mogući *hod na rubu smrti* koji nas može odvesti prema samouništenju. Stoga kršćani i Crkva moraju brinuti o razvijanju ekološke senzibilnosti i razvijanju svijesti o ispravnom tumačenju *Knjige Postanka*. Sveto pismo jasno govori o Bogu Stvoritelju i našem Ocu te o čovjeku stvorcu i bratu svakog živog stvora, koji treba biti usmjeren prema konačnoj točki koju tvori sam Bog. Biblijska poruka jasno tumači kako je Bog Otac onaj koji sve stvara i svemu daje smisao postojanja, a čovjek je samo stvorac kojemu je povjerena uloga upravljanja i ispravnog korištenja koju ne bi smio zloupotrijebiti u nedostatku ekološke senzibilnosti.⁹

U *Svećeničkom izvještaju o stvaranju* na početku *Knjige Postanka* (Post 1,1-2,4a) autor opisuje stvaranje „neba i zemlje“ u šest dana.¹⁰ Sedmi dan Bog dovrši svoje djelo i počinu (usp. Post 2,2-2,4). U ovom izvještaju vrhunac Božjeg stvaranja je stvaranje čovjeka, kojemu Bog daje posebnu ulogu, da bude gospodar, da vlada živim bićima te da stvorenu zemlju sebi podloži. Pozitivnim izvršenjem te odgovorne uloge čovjek će biti nagrađen Božjim blagoslovom (Post. 1, 26. 28).¹¹

⁹ Usp. Sergio Bocchini, *Odgovorni za stvoreno*, Crkva u svijetu, Split, 1999., 5-6.

¹⁰ Prvi dan Bog stvori svjetlost; drugi dan stvori nebeski svod; treći dan stvori kopno, more i zelenilo; četvrti dan stvori svjetlila nebeska; peti dan stvori život u moru i u zraku; šesti dan stvori životinjski svijet i čovjeka (Usp. Post 1,3-1,31).

¹¹ Usp. Pero Vidović, *Svijet – čovjekov dom i Božji hram. Ekologija na početku Biblije*, u: Valentin Pozaić (ur.), *Ekologija, znanstveno – etičko – teološki upiti i obzori*, Centar za bioetiku FTI DI, Zagreb, 2004., 133-139.

Istodobno možemo promišljati kako pogrešnim (negativnim) tumačenjem Knjige Postanka čovjek može zloupotrijebiti svoju ulogu upravljanja te kako umjesto Božjeg blagoslova ishod našeg gospodarenja, vladanja i podlaganja svega stvorenoga može biti prokletstvo, koje bi nas zbog grešnosti moglo dovesti do samouništenja. Stoga je potrebno trajno promišljanje nad *Svećeničkim izvještajem o stvaranju*, s ispravnim (pozitivnim) tumačenjem Knjige Postanka.

Iako je čovjek vrhunac Božjeg stvaranja, mnogi svetopisamski tekstovi govore o čovjekovoj relativnoj i privremenoj vlasti nad Stvorenim: „Jahvina je zemlja i sve na njoj, svijet i svi koji na njemu žive“ (Ps 24, 1).¹² U nekim tekstovima govori se o majčinskim/očinskim odnosima Boga prema zemlji: „U ustima djece i dojenčadi hvalu si spremio protiv neprijatelja, da postidiš mrzitelja, tlačitelja. (...) Pa što je čovjek da ga se spominješ, sin čovječji te ga pohodiš. Ti ga učini malo manjim od Boga, slavom i sjajem njega okruni“ (Ps 8, 3. 5-6).¹³

Proučavanjem ovih tekstova dolazi se do zaključka kako su svetopisamski tekstovi utemeljeni na nekoliko bitnih činjenica: 1. svijet je stvoren od Boga; 2. sve što je Bog stvorio je dobro; 3. Bog povjerava čovjeku upravljanje i vladanje nad stvorenim svijetom. Iz ove treće činjenice proizlaze ekološki problemi i čovjekova (ne)sposobnost da odgovorno upravlja prirodom i okolišem i vlada njima. Ta (ne)sposobnost ovisna je o čovjekovoj poslušnosti Božjoj volji i zapovijedima, tj. svetosti (kojom upravlja i vlada kao Dobri Pastir), te o borbi protiv svoje grešnosti (kojom se uništava stvoreni svijet).

1.1.2. Ekologija i teologija

Čovjek je biće komunikacije – odnosa. Ta komunikacija je trostruka: prema sebi, prema bližnjima (živa bića te živa i neživa okolina) i prema Bogu Stvoritelju. Ishod te komunikacije treba biti *Ljubav*: ljubiti sebe, bližnje i Boga (usp. Mt 22,34-40; Mk 12, 28-34; Lk 25-28).

U svojoj prapovijesti čovjek je imao skladan odnos s prirodom i okolišem. Okoliš je čovjeku bio rajski vrt, raj na zemlji, a čovjek je u tom vrtu bio pastir koji nad svime bdije. U bližoj povijesti odnosa čovjeka i okoline vidimo mnoge sukobe. Nekad je okoliš imao premoć nad čovjekom zbog siline svoje prirodne moći, a sada svjedočimo tome kako čovjek postupno, napretkom znanosti i primjenom

¹² Vidjeti tekstove: tjedni počinak (Izl 20,10-11); o obrađivanju zemlje (Lev 25,1-7); o posjedu zemlje i prodaji zemlje (Lev 25, 23); Pavlov govor na Areopagu u Ateni (Dj 14, 24); Isus stišava oluju i hoda po vodi (Mt 8,23-27); itd.

¹³ Vidjeti tekstove: Stvaralačka mudrost posramljuje Joba (Job 38); Jahve Kralj i sudac (Ps 96; Ps 98); Jahve – slavni kralj (Ps 97); Pohvale bogu Stvoritelju (Ps 104).

tehnologije, nadvladava prirodu i njezine moći. Zloupotrebom svoje moći čovjek može nad prirodom planski i sustavno provoditi nasilje. Za vjernike i teologe takav nadmoćan i nasilan odnos čovjeka prema prirodi nedopušten je i grešan. Kvaliteta života i standard čovjekova življenja porasli su na štetu prirode i okoliša, što će s vremenom biti poražavajuće i štetno za samog čovjeka. Da bismo izbjegli katastrofu i štetu samouništenja, teolozi razmatraju mogućnosti izmirenja kako bi čovjek postao razumni djelatnik u prirodi i u ekosustavu te kako bismo pronašli putove dobrobiti za sebe i za okoliš. Imperativ sadašnjeg trenutka je izmirenje čovjeka i okoliša. Presudno je otkrivanje odgovora na pitanje: koja je uloga čovjekova na svijetu? Vjernik će snagom svog razuma i vjere odgovor tražiti u Svetom pismu i tradiciji. Odgovor na to pitanje treba tražiti u baštini istinskih kršćanskih mislilaca, u dokumentima crkvenog učiteljstva te u dokumentima Drugoga vatikanskog Sabora.¹⁴

Osim biblijskih tekstova koji govore o ekološkim temama i u crkvenoj su se povijesti istaknute ličnosti zalagale za čovjekov ispravan odnos prema prirodi i okolišu. Jedna od najistaknutijih ličnosti svakako je sveti Franjo Asiški, koji je, protkan biblijskim duhom, osjećao bliskost sa svim stvorenjima, prirodnim pojavama i cjelokupnom prirodom te im se u „Pjesmi stvorova“ obraća rodbinskim rječnikom, kad Sunce i Mjesec naziva braćom, zvijezde i vodu sestricama, a zemlju majkom i sestrom. Osim svetog Franje i sveti Ignacije Lojolski u svojoj knjizi *Duhovne vježbe* u meditaciji o stvaranju svijeta i čovjeka govori o čovjekovu mjestu i ulozi u svijetu.¹⁵

Za odnos ekologije i teologije posebno su nam važni tekstovi i dokumenti nastali za vrijeme i nakon Drugoga Vatikanskog koncila, u kojima se govori: o mnogovrsnoj djelatnosti nad prirodom i odgovornosti čovjeka;¹⁶ o vrijednosti ljudske djelatnosti u izgradnji ovoga svijeta;¹⁷ o napretku suvremenog svijeta i posljedicama tog napretka¹⁸ te o odnosu urbanizacije i prirode.¹⁹ Ekološke teme obrađivao je i papa Ivan Pavao II. u nekim od svojih enciklika, poput *Laborem exercens* (Radom čovjek), *Centesimus annus* (Stota godina) i *Evan-*

¹⁴ Usp. Valentin Pozaić, Ekologija u teologiji. *Dominium terrae – amore terrae*, u: Valentin Pozaić (ur.), *Ekologija, znanstveno – etičko – teološki upiti i obzori*, Centar za bioetiku FTI DI, Zagreb, 2004., 155-156.

¹⁵ Usp. Valentin Pozaić, Ekologija u teologiji, 160-161.

¹⁶ Ivan XXIII., *Mater et Magistra*, KS, Zagreb, 1985.

¹⁷ Drugi vatikanski sabor, *Gaudium et spes*, KS, Zagreb, 1980.

¹⁸ Pavao VI., *Populorum progressio*, KS, Hrvatsko književno društvo sv. Ćirila i Metoda, Zagreb, 1967.

¹⁹ Pavao VI., *Octogesima adveniens „Rerum novarum“*, KS, Zagreb, 1971.

gelium vitae (Evandjelje života) u kojoj na poseban način progovara o „kulturi života“ i „civilizaciji smrti“.²⁰

Papa Benedikt XVI. ekološkoj problematici posvetio je svoju poruku na proslavi XLIII. Međunarodnog dana mira, 1. siječnja 2010. godine, naslovljenu: „Se vuoi coltivare la pace, custodisci il creato“ (Ako želiš mir, čuvaj stvoreno), u kojoj upozorava kako je uništenje okoliša često rezultat političkih projekata i ekonomskih interesa.²¹

Na kraju papa Franjo objavljuje encikliku o brizi za zajednički dom *Laudato si* (Hvaljen budi), u kojoj traži odgovor na pitanje: „Kakav svijet želimo predati onima koji će doći poslije nas, djeci koja odrastaju?“ (LS 160).²² Ovim dokumentom Papa govori o važnosti proučavanja „biblijske teologije zemlje“ te govori o zemlji ne samo kao zajedničkom domu cijelog čovječanstva već o zajedničkom domu cijeloga stvorenog svijeta. Papa Franjo traži različite mogućnosti primjene biblijskoga i evanđeoskog nauka o zemlji u kontekstu ekološke krize suvremenoga svijeta, kako bi suvremeni čovjek spoznao da je zemlja naš zajednički dom koji trebamo brižno čuvati.²³

1.2. Pedagoški vid – katolička ekopedagogija

Ekopedagogija proučavanjem ekološke problematike pokušava pronaći odgojne sadržaje, ciljeve i metode rada kako bi nove generacije imale odgovoran odnos prema okolišu. Taj odgovoran odnos je kulturno i civilizirano ponašanje prema svemu stvorenomu oko nas; nije genetski nasljedan, već ga trebamo usvojiti učenjem i obrazovanjem u svim životnim dobima (djetinjstvo, adolescencija, mladost, zrela dob, starost) i u svim odgojnim institucijama suvremenoga društva (obitelj, dječji vrtić, škola, župa, itd.).

Ekološka problematika kojom se bavi katolička ekopedagogija pedagoški je izazov koji je postavljen pred suvremenoga čovjeka koji svojim djelovanjem na svijet i ponašanjem prema svojim bližnjima

²⁰ Opširnije o dokumentima i njihovim sadržajima vidjeti članak: Marijan Biskup, Ekološki problemi u dokumentima crkvenog učiteljstva, u: Valentin Pozaić (ur.), *Ekologija, znanstveno – etičko – teološki upiti i obzori*, Centar za bioetiku FTI DI, Zagreb, 2004., 208-228.

²¹ Benedikt XVI. *Ako želiš njegovati mir, čuvaj stvoreno*, IKA, Zagreb, 31. 12. 2009., http://w2.vatican.va/content/benedict-xvi/it/messages/peace/documents/hf_ben-xvi_mes_20091208_xliii-world-day-peace.html (pristupljeno 1. ožujka 2018.); usp. Suzana Vuletić, Sukob ekološke degradacije s bioetičkom akcentuacijom i ekoteološkom iluminacijom, *Diacovensia*, 24 (2016.) 1, 8.

²² Franjo, *Laudato si. Enciklika o brizi za zajednički dom*, KS, Zagreb, 2015.

²³ Usp. Đurica Pardon, Biblijska teologija zemlje – potka enciklike *Laudato si. Diacovensia*, 24 (2016.) 1, 13-15, 39-41.

mora odgovoriti na pitanja: Jesmo li pljačkaši ili čuvari darovanoga? Jesmo li spremni preuzeti odgovornost za živa bića te živu i neživu okolinu koju nam je Stvoritelj povjerio na upravljanje?

U pronalazaženju odgovora na ta pitanja potrebno je sjediniti ekoteologiju i ekopedagogiju i dobiti nešto novo – katoličku ekopedagogiju.

Katolička ekopedagogija sjedinjuje teologiju i pedagogiju s ekologijom. Crkva na taj način preko svojih odgojnih institucija (obitelj, dječji vrtići, župa, škola, itd.) pokušava utjecati na odgoj i obrazovanje te ponašanje čovjeka prema okolini nudeći određene smjernice za rješavanje ekoloških problema u suvremenom svijetu koji su promatrani i protumačeni svjetlom vjere.

Sjedinjene, ekopedagogija (koristi se didaktikom i metodikom opće pedagogije) i ekoteologija (koristi se sadržajima i ciljevima vjerskog odgoja) mogu ponuditi suvremenom društvu ispravan plan i program odgoja i obrazovanja novih generacija mladih inspiriran vjerskim sadržajem (tj. porukom Svetog pisama i tradicije Crkve).

2. EKOLOGIJA U SREDNJOŠKOLSKOM VJERSKOM ODGOJU

2.1. Uloga vjerskog odgoja u promicanju ekoloških tema

Republika Hrvatska na početku 21. stoljeća svoj suvremeni razvoj želi temelji na znanju, *solidarnosti i odgovornosti*. Obrazovna politika opredijelila se za izradu *Nacionalnog okvirnog kurikulum* kao temeljnog dokumenta koji određuje sve bitne sastavnice odgojno-obrazovnog sustava, kojemu pripada i srednjoškolski odgoj i obrazovanje.²⁴

Nacionalni okvirni kurikulum razvojni je dokument iz kojeg slijedi duboko promišljena razrada i izradba svih drugih dokumenata. Otvoren je promjenama i stalnom inoviranju, u skladu s promjenama i razvojnim smjerovima u društvu i obrazovanju. Svakodnevne promjene u znanosti, tehnologiji, gospodarstvu i ostalim područjima društvenoga života postavljaju odgoju i obrazovanju stalno nove zahtjeve za vrjednovanje i mijenjanje nacionalnoga kurikulum. Suvremeni pristup izradbi i razvoju nacionalnoga kurikulum sve više uključuje odgojitelje, učitelje, nastavnike, stručne suradnike, ravnatelje te ostale važne sudionike i korisnike obrazovanja (rodi-

²⁴ Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*, Zagreb, 2011., 11, 14.

telje, djecu, učenike, članove lokalne i regionalne zajednice, socijalne partnere i druge), kako bismo svi zajedno postali zajednica koja usvaja nova znanja, vještine, sposobnosti, vrijednosti i stavove, tj. nove kompetencije pojedinca, koje stavljaju naglasak na razvoj inovativnosti, razvoj stvaralaštva, rješavanja problema, razvoj kritičkoga mišljenja, poduzetnosti, informatičke pismenosti te socijalnih i drugih kompetencija.²⁵

Katolička Crkva u Republici Hrvatskoj prisutna je u odgojno-obrazovnom sustavu preko predmeta vjeronauk koji spada u društveno-humanističko područje. Svrha društveno-humanističkog područja jest pridonijeti razvoju učenika kao samostalnih i odgovornih osoba, pojedinaca i građana koji će biti sposobni kritički promišljati o položaju i ulozi čovjeka u suvremenom svijetu, koji će biti sposobni zauzeti odgovorno mjesto u društvenom, kulturnom, gospodarskom, religioznom i političkom razvoju demokratske zajednice, s posebnim naglaskom za vrjednovanje i čuvanje prirodne, materijalne, duhovne, povijesne i kulturne baštine. Znanje i kompetencije stečene unutar društveno-humanističkog područja predstavljaju temelj za učenikov odnos prema sebi i svijetu u kojem živi. Upoznajući u nastavi vjeronauka etičko-moralne vrijednosti i vrijednosne sustave, učenik će biti osposobljen za pronalaženje odgovora koji se bave pitanjima očuvanja i unaprjeđivanja vlastitoga zdravlja i zajedničkoga života u školi, obitelji i društvu.²⁶

Da bi uspješno odgovorila izazovima razvoja društva znanja, Europska unija odredila je osam temeljnih kompetencija za cjeloživotno obrazovanje, koje su postale i sastavni dio odgojno-obrazovnog sustava Republike Hrvatske, a to su: 1. komunikacija na materinskomu jeziku; 2. komunikacija na stranim jezicima; 3. matematička kompetencija i osnovne kompetencije u prirodoslovlju i tehnologiji; 4. digitalna kompetencija; 5. učiti kako učiti; 6. socijalna i građanska kompetencija; 7. inicijativnost i poduzetnost; te 8. kulturna svijest i izražavanje.

Katolički vjeronauk u srednjoškolskom obrazovnom sustavu, u šestoj, socijalnoj i građanskoj kompetenciji, koja „obuhvaća osposobljenost za odgovorno ponašanje, pozitivan i tolerantan odnos prema drugima, međuljudsku i međukulturnu suradnju, uzajamno pomažanje i prihvaćanje različitosti; samopouzdanje, poštovanje drugih i samopoštovanje; osposobljenost za učinkovito sudjelovanje u razvoju demokratskih odnosa u školi, zajednici i društvu, te djelovanje

²⁵ Usp. *Isto*, 16.

²⁶ Usp. *Isto*, 131.

na načelima pravednosti i mirotvorstva“,²⁷ vidi svoju ulogu u promicanju očuvanja dostojanstva samog čovjeka te očuvanju prirode i okoliša kroz planove i programe vjeronaučne nastave.

2.2. Briga za očuvanje prirode i okoliša u vjeronaučnoj nastavi

Katolički vjeronauk u službi je cjelovitog odgoja čovjeka, promiče osobne, socijalne, općeljudske vrednote, „odgaja za istinske moralne vrijednosti, osobito za duh služenja i življenja Kristove zapovijedi ljubavi, pridonoseći zajedničkom životu, promicanju mira, društvene pravednosti i solidarnosti“.²⁸ Briga za očuvanje dostojanstva čovjeka te briga za očuvanje prirode i okoliša utkane su u planove i programe katoličkog vjeronauka četverogodišnjih obrazovnih programa u srednjim školama u Republici Hrvatskoj.²⁹

2.2.1. Ekologija ljudske naravi

Ekologija ljudske naravi ili humana ekologija odnosi se na temeljna pitanja o postanku i smislu ljudskog života te o zaštiti i očuvanju ljudskog dostojanstva s obzirom na suvremene svjetonazore koji napuštaju tradicionalnu svetopisamsku i teološku sliku o čovjeku.

Vjeronaučni sadržaji o ekologiji ljudske naravi utkani su u planove i programe katoličkog vjeronauka četverogodišnjih obrazovnih programa u srednjim školama. Možemo ih pronaći u prvom, drugom i trećem godištu.

U prvom godištu u prvoj se tematskoj cjelini, *U potrazi za smislom života*, govori o jedinstvenosti i originalnosti čovjeka kao osobe koju je Netko projektirao i koja mora prihvatiti, upoznati sebe te pronaći životni smisao kroz sreću, uspjeh i ispunjenje života. Istodobno se s učenicima obrađuju i sadržaji koji govore o granicama i ugroženosti čovjekova života bolešću, nesrećom, nepravdom, trpljenjem i smrću. Na kraju se govori o vjeri koja daje smisao životu i smrti te o uskrsnuću i vječnom životu.³⁰

²⁷ Usp. *Isto*, 17.

²⁸ Hrvatska biskupska konferencija, *Založiti se za temeljne vrijednote obrazovanja i obitelji*. <http://www.hbk.hr/?type=vijest&ID=671> (pristupljeno 5. ožujka. 2018.).

²⁹ Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa - Hrvatska biskupska konferencija, Nacionalni katehetski ured, *Plan i program nastave katoličkog vjeronauka za četverogodišnje srednje škole*, Kršćanska sadašnjost, Zagreb, 2009., 1-63.

³⁰ Usp. *Isto*, 13-14.

U drugom godištu u prvoj se tematskoj cjelini, *Sloboda – izbor i odgovornost*, govori o težnji za zrelošću, samostalnošću i slobodom te o problemima u balansiranju osobne slobode i odgovornosti. Posebno se govori o vrjednotama prijateljstva i ljubavi te o ljudskoj spolnosti. Obrađuju se sadržaji koji govore o opasnosti bijega u ovisnosti (droga, duhan, alkohol) te o izboru trajnih vrednota, koje su ujedno i obilježja ljudske i kršćanske zrelosti.³¹

U trećem godištu u prvoj se tematskoj cjelini, *Kršćansko poimanje čovjeka*, govori biblijskom poimanju čovjeka, o čovjeku kao osobi i subjektu, kao jedinstvu tijela, duše i duha, te o dostojanstvu ljudske osobe i njezinim pravima. U ovoj temi govori se o čovjeku kao biću odnosa i komunikacije, koji je spolno i društveno biće, usmjereno prema drugoj osobi/osobama te živi u obitelji, zajednici i društvu (kulturno i političko biće). Čovjek je usmjeren i prema transcendenciji te traga za “domovinom”, otkupljenjem i dovršenjem osobnog života.³²

U trećem godištu u drugoj se tematskoj cjelini, *Čovjek – moralno biće*, govori o različitim poimanjima slike i definicije čovjeka te povezanosti svjetonazora s antropološkim pristupom čovjeku. Čovjek je etičko biće, svjesno svoga djelovanja: *actus hominis, actus humanus*. Obrađuju se i obilježja moralnosti (izvanjska i unutarinja) te načela djelovanja (autonomno, heteronomno, teonomno, moralnost kao društvena stvarnost). U ovim temama govori se i o odnosu naravi i milosti (prirodni i objavljeni moralni zakon) te o odnosu vjere i morala. Učenici proučavaju odnos savjesti i zakona, gdje se posebno susreću s pitanjima temeljnog etičkog konsenzusa u pluralnom i sekularnom društvu, o zlatnom pravilu kao vrhuncu humanističke etike te o univerzalnoj etici i svjetskim religijama.³³

U trećem godištu u trećoj se tematskoj cjelini, *Ljubav prema Bogu i bližnjemu – temelji kršćanske moralnosti*, govori o Bogu koji je „Najviše Dobro“, “dobro u sebi“, te izvor i svrha postojanja svakoga “dobra”. S učenicima se obrađuju teme u kojima se govori o Božjoj volji i planu spasenja te našoj odgovornosti i putu osobne sreće kojim Bogu dajemo odgovor za osobni životni poziv. Na tom životnom putu potrebni su nam Božji zakon i vjera u pravoga Boga. Na tom putu dolazi i do sumnja, kriza i kušnji te povreda vjere kroz praznovjerje, idolopoklonstvo, gatanje i magiju, što čovjeka dovodi do zla i grijeha. Na kraju se govori o Božjem milosrđu i Kristovoj zapovijedi

³¹ Usp. *Isto*, 22-24.

³² Usp. *Isto*, 32.

³³ Usp. *Isto*, 33-35.

ljubavi kao temelju kršćanskog morala i o ljudskoj suradnji u ostvarenju Kraljevstva Božjega.³⁴

U trećem godištu u četvrtoj se tematskoj cjelini, *Muško i žensko stvori ih*, govori o spolu, spolnosti i seksualnosti. Učenici proučavaju kršćansko utemeljenje pravednog odnosa među spolovima, gdje se govori o istom dostojanstvu u različitosti osoba i spolova. Obraduju se teme o naravi i smislu braka i obitelji te o povredama njihova dostojanstva koje svakodnevno susrećemo preko preljuba, rasta-va, mnogoženstva, slobodnih veza i rodoskrvnuća. Na kraju učenici obrađuju kršćanski model braka koji zahtijeva: ljubav i sebedarje, pripremu za brak i vrijeme zaručništva, uvjete za valjano sklopljen bračni savez, sakramentalni brak u bračnoj ljubavi i bračnom životu, nerazrješivost ženidbe u braku te otvorenost životu kao sudjelovanje u stvoriteljskom Božjem činu, a odnosi se na rađanje djece, planiranje obitelji te brigu roditelja za cjelovit odgoj djece.³⁵

2.2.2. Ekologija prirode – okoliša

U *Planu i programu za četverogodišnje srednje škole* teme o ekologiji prirode i okoliša pronalazimo u prvom i četvrtom razredu.

U prvom godištu u prvoj se tematskoj cjelini, *U potrazi za smislom života*, govori o pitanjima mladih u vrijeme odrastanja: Zašto uopće nešto postoji? Odakle dolazimo? Kamo idemo? Koja je budućnost svemira, svijeta i čovjeka? Da bismo odgovorili na ta pitanja učenike se poučava kako je život satkan od mnoštva izbora te kako je potrebno stvarati nacrt vlastitog života te kreirati osobne životne ciljeve kojima ćemo brinuti o sebi i svijetu u kojem živimo i koji nam je od Stvoritelja darovan. Učenike se potiče da žive kao protagonisti vlastitog života koji se odgovorno ponašaju prema sadašnjosti i budućnosti svemira, svijeta i samog čovjeka.³⁶

U prvom godištu u četvrtoj se tematskoj cjelini, *Isus Krist – vrhunac objave*, govori o Izraelu koji očekuje kraljevstvo Božje. Za sve vjernike kraljevstvo Božje je ispunjenje iskonskih čovjekovih težnji za mirom, slobodom, pravednošću i životom. Kraljevstvo Božje označava novi svijet, koji čovjek ne može načiniti sam, nego ga samo Bog može darovati. To nije neko mjesto stanovanja, nego novi odnos pravednosti, istine, radosti, mira i blagostanja. Isus ga je uprisutnio svojim navještajem i čudesima.³⁷

³⁴ Usp. *Isto*, 35-37.

³⁵ Usp. *Isto*, 37-42.

³⁶ Usp. *Isto*, 13-15.

³⁷ Usp. *Isto*, 18-21.

U prvom godištu u petoj se tematskoj cjelini, *Tajna stvaranja – govor znanosti i govor vjere*, govori se o znanstvenim teorijama o postanku svemira i čovjeka, koje nisu konačne jer se mijenjaju i dopunjuju. Učenike se upoznaje s metaforičkim i simboličkim govorima Biblije kojima se tumače biblijski izvještaji o stvaranju te o Stvaranju kao neprestanom Božjem djelovanju. Govori se o čovjeku koji je slika Božja i sustvoritelj te o evoluciji i dovršenju svega u Kristu.³⁸

U četvrtoj godini u trećoj se tematskoj cjelini, *Ljudski rad i stvaralaštvo*, govori o životnom pozivu (koji se odnosi na krsni poziv) te o različitim zanimanjima (odnosi se na naš rad ili posao). S učenicima se proučavaju teme koje objašnjavaju značenju rada u Bibliji te vrednovanje rada u svjetlu društvenog nauka Crkve. Učenici se susreću i s temama koje govore o problemu nezaposlenosti te s temama koje govore o pravu na vlasništvo i općoj namjeni dobara Zemlje, koja bi trebala uključivati poštovanje ljudske osobe, socijalnu pravednost, solidarnost i ljubav prema siromašnima. Proučavajući primjere nemoralnog ponašanja u gospodarstvu i poslovanju općenito, učenike se osvješćuje o važnosti brige za opće dobro i za kršćansko shvaćanje mira kao znaka Božje prisutnosti među nama.³⁹

U četvrtoj godini u četvrtoj se tematskoj cjelini, *Izazovi znanstveno-tehnološkog napretka*, govori o znanju, znanosti, o napretku te o mudrosti. Živimo u vremenu informatizacije, digitalizacije i globalizacije, te se stoga u vjeronaučnoj nastavi proučavaju stavovi Crkve o globalizaciji i korištenju medija. Gori se o eugenici, kao poboljšanju kvalitete života i ljudske vrste, te o raznim opasnostima koje mogu biti posljedica manipulacije znanosti i napretka preko genetičkog inženjerstva. Na kraju govori se o potrošačkoj kulturi i problemima zagađivanja i uništavanja okoliša te o važnosti odgoja za ekološku odgovornost, «održivi razvoj» i pravednu raspodjelu prirodnih i stečenih dobara. Stoga nam je važno prihvatiti i u životu provoditi biblijsko tumačenje stvaranja i evolucije gdje čovjek ne smije biti mjerilo ekološke etike, već biće zajedništva, biće koje je odgovorno za društvo i oblikovanje humanijeg svijeta.⁴⁰

³⁸ Usp. *Isto*, 21-22.

³⁹ Usp. *Isto*, 46-49.

⁴⁰ Usp. *Isto*, 49-51.

3. DOPRINOS KATOLIČKE EKOPEDAGOGIJE OČUVANJU EKOLOGIJE

3.1. Teocentričnost katoličke ekopedagogije

Božji naum o odnosu čovjeka i okoliša u kojem čovjek treba preuzeti ulogu upravljanja svim stvorenim vidi se u dva bitna teksta upućena prvim ljudima iz Knjige Postanka. U prvom tekstu Bog ih blagoslovi i reče im: „Plodite se i množite i napunite zemlju, i sebi je podložite! Vladajte ribama u moru i pticama u zraku i svim živim stvorovima što puze po zemlji!“ (Post 1,28), a u drugom tekstu čitamo: „Jahve, Bog, uzme čovjeka i postavi ga u edenski vrt, da ga obrađuje i čuva“ (Post 2,15).

Sveto pismo nam donosi izvještaj o stvaranju svijeta i čovjeka iz ničega (*ex nihilo*). Božanska moć jedini je izvor, uzrok i smisao svih stvari, pojava i samog čovjeka. Činjenica da je stvoren na sliku Božju, daje čovjeku najveći položaj među svim stvorenjima. Svetopisamski pogled na svijet i čovjeka je antropocentričan, no čovjek kao kruna svega stvorenoga, iako je u središtu, nije apsolutan već relativan, premda ima ulogu da vlada svijetom i da ga obrađuje i čuva. Budući da je čovjek relativan, ne apsolutan, on gubi ulogu antropocentričnosti i treba sebi posvijestiti da je u stvarnosti bitna teocentričnost i Božji naum o svemu stvorenom. Teocentričnost nas upućuje da je Bog u središtu ali da taj isti Bog daje čovjeku ovlasti da upravlja nad svim stvorenim. Sve je stvoreno od Boga i sve je usmjereno k Bogu. Samo je Bog jedini pravi Gospodar i Vladar, a čovjek kao njegova slika gospodari i vlada. U ovoj sličnosti Bogu krije se antropocentričnost i nadmoć čovjeka nad stvorenjima, no antropocentričnost ne znači neumjerenost, već pronalaženje mjere kako upravljati, tj. kako obrađivati i čuvati edenski vrt – Božji svijet. Tamo gdje čovjek nema mjere (tamo gdje je neumjeren) u odnosu prema prirodi njegovo djelovanje postaje neprirodno i neljudsko, zapravo postaje protuljudsko i vodi nas samouništenju. Stoga biblijski izvještaj o postanku svijeta i čovjeka dodjeljuje čovjeku tzv. *dominium terrae* – gospodarenje, vlast, i upravljanje zemljom te svim stvorenim bićima uz odgovornost, obrađivanje i čuvanje tog edenskog vrta.⁴¹

3.2. Uloga katoličke ekopedagogije u vjeronaučnoj nastavi

Katolička ekopedagogija u vjeronaučnoj nastavi pokušava pronaći odgojne sadržaje, ciljeve i metode rada kako bi nove generacije,

⁴¹ Usp. V. Pozaić, Ekologija u teologiji, 157-159.

kao ishod tog odgoja i obrazovanja, imale odgovoran odnos prema prirodi i okolišu. Ekološka problematika suvremenog čovjeka kojom se bavi katolička ekopedagogija, svojevrsni je pedagoški izazov koji odgaja nove članove zajednice kako bi postali čuvari darovanoga svijeta i kako bi postali spremni preuzeti odgovornost i brigu za živa bića te živu i neživu okolinu koju nam je Stvoritelj povjerio na upravljanje.

Katolička ekopedagogija sjedinjuje se s ekoteologijom kako bi zajedno ponudile rješenje suvremene krize o ekološkim temama. Ekopedagogija, koristeći se didaktikom i metodikom opće pedagogije, te ekoteologija, koristeći se sadržajima i ciljevima vjerskog odgoja, omogućuju suvremenom društvu nove mogućnosti odgoja i obrazovanja novih generacija mladih inspiriranih porukom Svetog pisma i tradicije Crkve.

Stoga katolička ekopedagogija pokušava ukazati na važnost shvaćanja i prihvaćanja, tj. življenja katoličkog nauka i određenih *pedagoških principa* povezanih uz temu ekologija ljudske naravi i temu ekologija prirode i okoliša.

1. S obzirom na temu ekologija ljudske naravi potrebno je: prihvatiti samoga sebe i pronaći smisao života u vjeri; prihvatiti druge za vrijeme osobnog hoda prema slobodi i zrelosti; otkriti i živjeti istinske vrjednote; shvatiti kršćansko poimanje čovjeka kao slike Božje; živjeti kao moralno biće; znati razlikovati kriterije dobra i zla; ispravno odgojiti svoju savjest; ljubiti sebe, Boga i bližnjega; izbje-gavati zlo i grijeh – živjeti sveto; prihvatiti katoličko poimanje čovjeka, sakramenta ženidbe, i odgovornog roditeljstva.

2. S obzirom na temu ekologija prirode i okoliša potrebno je: shvatiti biblijsko-vjernički pristup stvaranju svijeta; prihvatiti teocentričnost u tajni stvaranja i Božjoj objavi; vjerovati Božjoj objavi o navještaju kraljevstva Božjega; vjerovati da je Isus Krist vrhunac objave; živjeti kao protagonist – biti sustvoritelj na ovom svijetu; prihvaćati kršćanski pogled na rad; živjeti pravedno i solidarno; brinuti za opće dobro, prirodu i okoliš te brinuti za zajedništvo i kršćansko tumačenje ostvarenja mira.

Ovi pedagoški principi u vjeronaučnoj nastavi pokušavaju uni-jeti radikalne promjene u odnos čovjeka prema prirodi i okolini. Oni pokušavaju svakog pojedinca upoznati s ekološkim problemima te ga odgajati i obrazovati kako bi postao odgovoran u pojedinačnim djelovanjima na očuvanju ljudskog života, prirode i okoliša.

Stoga se može zaključiti kako katoličku ekopedagogiju sred-njoškolicima treba tumačiti u svjetlu teksta svetoga Pavla, koji piše Korinćanima: „Vama pripada sve: (...), i svijet, i život, i smrt, i sadaš-njost i budućnost. Sve je vaše, a vi ste Kristovi, a Krist je Božji“ (1 Kor 3,22-23).

ZAKLJUČAK

Ekološki problemi danas u središtu su svjetske pozornosti te postaju dio globalnog pitanja opstanka prirode i okoliša. Ekološki problemi osim što postaju sastavi dio programa političkih stranka i pokreta koji uočavaju ekološku krizu na svijetu te svojim trudom i radom pokušavaju utjecati na zakonodavstvo te osvijestiti čovječanstvo kako bismo svi zajedno poradili na očuvanju prirode i okoliša, ulaze i u školske odgojno-obrazovne programe i kurikule pa tako i u srednjoškolsku vjeronaučnu nastavu, gdje rješavanju ekološke krize katolička teologija (ekoteologija) i katolička pedagogija (ekopedagogija) pokušavaju zajedničkim snagama utjecati na senzibilnost svakog učenika prema očuvanju prirode i okoliša. Prema *Svećeničkom izvještaju o stvaranju* u Knjizi Postanka čovjek je kruna Božjeg stvaranja, no on nije smješten izvan ili iznad stvorenog svijeta, već unutar njega, kako bi živio i djelovao u zajedništvu sa svim stvorenim. Čovjek kojemu je povjereno da upravlja svim stvorenim nije apsolutno slobodan u vladanju (antropocentričnost upravljanja svijetom), već ima relativnu slobodu koja ovisi o Božjoj volji i zakonima koje je On odredio (teocentrično tumačenje upravljanja svijetom). Stoga čovjek nužno mora svoju volju, o upravljanju ovim svijetom, uskladiti s Božjom voljom i namisli o stvorenom svijetu. Društveno-humanistički pristup odgojno-obrazovnog sustava Republike Hrvatske, s predloženim pedagoškim principima katoličke ekopedagogije, katoličkom vjerskom odgoju daje nov smjer u izboru sadržaja, ciljeva i metoda odgoja u vjeronaučnoj nastavi.

EDUCATION FOR CATHOLIC ECO-PEDAGOGY WITH SPECIAL
FOCUS ON RELIGIOUS EDUCATION OF SECONDARY SCHOOL
STUDENTS IN THE REPUBLIC OF CROATIA EDUCATION
SYSTEM

Summary

With the constant development of modern society man has been increasingly concerned about the progress and improvement of various technical, technological and other disciplines without taking into account the exhaustion of natural resources, destroying nature and polluting environment. Through her eco-pedagogy the Catholic Church has been trying for decades, in various ways, to develop ecological awareness of all her faithful, especially the secondary school students, to become aware through religious education of the dangers that might befall us because of irresponsible behaviour toward nature, which is the basic and only habitat of human race. In the paper the author presents the possibilities of ecological awareness of secondary school students through theological and pedagogical aspect of religious education teaching. Referring to the Religious Education Syllabus for the four-year secondary schools, the author, studying the content of religious education, considers the opportunities and impacts of religious education teaching in developing the sensitivity of secondary school students to ecological topics and their responsible attitude towards nature conservation, its resources and environmental cleanliness.

Key words: Croatian secondary school education system, religious education, ecology, eco-theology, (Catholic) eco-pedagogy